

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ БОРИСА ГРІНЧЕНКА ЩОДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

О.І. Оловаренко, А.М. Гейдел

Кінець XIX століття – це період інтенсивного культурно-просвітницького та національного відродження України. Тоді особливу роль для розвитку України відіграв Борис Дмитрович Грінченко. Саме він своєю педагогічною працею, не маючи університетської освіти, висунув перед інтелігенцією комплекс нагальних питань.

Що означала для України постать Грінченка, яскраво видно зі слів Миколи Лисенка, видатного українського композитора, який сказав, виступаючи на похоронах письменника: «Таких невтомних діячів, борців громадських, якого ми в особі Бориса Грінченка втратили, пантеоні українських писателів зазначити можна небагато - три, чотири, та й годі» [5; с.300]

Спроби побудувати Українську державу були метою нашого народу, однак реалізувати їх було не просто. І саме тому громадські, культурні діячі шукали шляхи реалізації української національної ідеї та можливості побудувати демократичне суспільство. Грінченко увібрав у себе найкращі надбання національної й освітньої світової культури, філософії, психології, літератури та мистецтва. Він близько знайомий з визначними діячами свого часу, їхніми ідеалами про національне самовизначення українського народу, розвиток його культури та освіти.

На думку Грінченка, особливу роль у вихованні молодого покоління належить педагогам, які спроможні скерувати процес національно-патріотичного виховання в правильне русло. Своє покликання Грінченко бачив в наполегливій праці : «Треба робити, робити, робити». Дослідження педагогічної практики Б. Грінченка показало, що педагог справедливо вважав основним, найбільш вагомим завданням у початкових класах вивчення

грамоти, що є основою для подальшого саморозвитку учнів. Для ефективного навчання грамоти Б. Грінченко не тільки поєднував класичні методи навчання, а й упровадив інноваційний звуковий аналітико-синтетичний метод.

На підставі аналізу просвітницько-педагогічної діяльності Б. Грінченка виділено основні форми організації навчання учнів, а саме: урок, домашня робота, предметні гуртки, наукові товариства, додаткові заняття з учнями.

Аналіз історико-педагогічних, архівних першоджерел показав, що найбільш ефективною системою навчання Б. Грінченко справедливо вважав індивідуальне навчання. Але з метою створення загальнодоступної системи національної школи, з дефіцитом матеріальних ресурсів та браком часу, педагог наполягав на впровадженні класно-урочної системи організації навчальної діяльності.

За результатами дослідження визначено вимоги, що висував Б. Грінченко до проведення уроків: методична підготовка вчителя (планування перебігу та кінцевого результату заняття); постановка завдань (розвиток національної духовності, самосвідомості, загальнолюдських моральних якостей, гуманності, патріотизму, добропорядності, працелюбності, виховання естетичних почуттів); визначення чіткої структури уроку (вивчення нового або повторення вивченого матеріалу, створення ситуації зацікавлення, виявлення ступеня зацікавленості навчальним матеріалом).

Письменник наголошував на обов'язковості дитячої освіти. На думку письменника, як тільки дитина навчиться читати, вона зможе отримати ґрунт для нового мислення. Раніше дитина жила лише в тих обставинах, що її оточували, і саме ці обставини були для неї єдиним ґрунтом, тепер же світогляд дитини значно розшириться. Книжка стане для дитини не тільки взірцем моральної, а й патріотичної поведінки в суспільстві. І саме вчитель повинен добирати дитині необхідні книжки.

На думку Грінченка, діти та молодь повинні бачити життя у всій повноті, з усіма його радощами та горем. «Немає потреби оберігати дитину від усвідомлення, що в світі багато горя і страждань, навпаки, необхідно, щоб вона як з дійсного життя, так і з книжки навчалася любові й співчуття до тих, хто страждає, обтяжений поганим життям, до всього горя», – говорив письменник [1; с. 35-36].

Велика частина спадщини Грінченка присвячена саме вихованню патріота своєї землі. Грінченко вважав, що завдяки фізичній праці людина стає кращою, добрішою, милосерднішою, окрім цього така праця удосконалює людину й фізично. Цій темі присвячені такі твори Грінченка, як «Каторжна», «Грицько», «Кавуни», «Украла», «Батько та дочка».

Одним із важливих аспектів виховання особистості в творчості Грінченка є естетичне виховання. «Необхідно, щоб ясно було видно думку автора, щоб у творі не було нічого штучного, ніяких вигаданих ефектів, а правдиве життя, освітлене ідеальним світоглядом автора чи навіть фантазії, пройнятої тим світлом ідеалу, але фантазії на серйозну тему» [1; с. 40].

Зв'язок із народною педагогікою можемо простежити у творах Грінченка «Сім'я та родичі», «Наука», «Рідний край», «Люди-брати», «Громада». Письменник намагався прищепити дітям любов до сім'ї, громади, рідного дому, землі. Письменник поширював національну свідомість через просвіту й разом із просвітою [2; с. 117-122].

Отже, ідеалом особистості, на думку Б. Грінченка, є людина, яка гармонійно поєднує в собі високі духовні, культурні, розумові та фізичні якості, активно стверджує себе як громадянин і трудівник, патріот, демократ, гуманіст. Розв'язання проблем передбачає розв'язання першочергових завдань: забезпечення навчання, виховання, спілкування дітей та дорослих рідною мовою, реалізація всебічного та гармонійного розвитку особистості в відповідності з культурно-історичним досвідом, системою духовних цінностей українського народу, формування в дітей національної

самосвідомості, якостей справжнього патріота, активного соціального діяча й трудівника.

У статті розкрито педагогічні погляди Бориса Грінченка щодо патріотичного виховання молоді. Визначено вимоги, що висував Б. Грінченко до проведення уроків і виділено основні форми організації навчання учнів. Проаналізовано зміст, форми та методичні аспекти діяльності вчителя, спрямованої на формування громадянина-патріота, активного соціального діяча й трудівника.

Ключові слова: педагогічні погляди, патріотичне виховання, громадянин-патріот.

Література:

1. Грінченко Б. Якої нам треба школи. – К., Б.в., 1912. – С.6.
2. Коженевски Л.Ф. Борис Грінченко – батько просвіти та утвердження української мови // Педагогічний процес. Теорія і практика, – № 3, 2003 – С. 117-122.
3. Кузь В.Г., Руденко Ю.Д., Сергійчук З.О. Основи національного виховання. – Умань, 1993. – 108 с.
4. Лисенко М. В. Листи / Упорядк., примітки та коментарі О. Лисенка. – К., 1964. – 533 с.